

GÓI THỎA THUẬN LỊCH SỬ CỦA TỔ CHỨC THƯƠNG MẠI THẾ GIỚI (WTO)

Tháng 6/2022, trong khuôn khổ Hội nghị Bộ trưởng lần thứ 12 của WTO (MC12) tại Geneva, Thụy Sĩ, WTO đã thông qua một gói thỏa thuận mang ý nghĩa lịch sử, được kỳ vọng sẽ đem lại bước tiến mới cho kinh tế thế giới – gọi là “Gói Geneva”. Gói thỏa thuận bao trùm nhiều vấn đề quan trọng, từ trợ cấp thủy sản, ứng phó đại dịch COVID-19, an ninh lương thực, thương mại điện tử cho đến việc cải cách hoạt động của WTO.

Sau 02 lần tạm hoãn do đại dịch COVID-19, Hội nghị Bộ trưởng WTO đã diễn ra trong bối cảnh tình hình kinh tế toàn cầu phải đối mặt với nhiều khó khăn từ dịch bệnh và biến động địa chính trị ở nhiều khu vực trên thế giới. Sau nhiều ngày đàm phán, Hội nghị đã đạt được thỏa thuận chung được coi là thành công lớn nhất của WTO trong suốt một thời gian dài. Theo nhận định của Tổng giám đốc WTO Ngozi Okonjo-Iweala, gói thỏa thuận chưa từng có lần này sẽ tạo ra sự thay đổi cho cuộc sống của người dân toàn cầu. Bên cạnh đó, với những kết quả mới đạt được, WTO đã phần nào chứng tỏ được khả năng của mình trong việc giải quyết các vấn đề cấp bách của thời đại sau hàng loạt chỉ trích về tính không hiệu quả, công kênh của tổ chức.

Như đã đề cập ở trên, gói thỏa thuận được WTO thông qua bao trùm nhiều vấn đề quan trọng và cấp thiết đối với thế giới hiện nay. Cụ thể, Gói Geneva bao gồm: (1) Gói ứng phó với các vấn đề khẩn cấp của WTO, gồm có (i) Tuyên bố của các Bộ trưởng về ứng phó khẩn cấp đối với bất ổn an ninh lương thực; (ii) Quyết định của các Bộ trưởng về miễn trừ việc mua thực phẩm của Chương trình Lương thực Thế giới (WFP) khỏi các lệnh cấm hoặc hạn chế xuất khẩu; (iv) Tuyên bố của các Bộ trưởng về ứng phó của WTO đối với đại dịch COVID-19 và sự chuẩn bị cho các đại dịch trong tương lai; (v) Quyết định của các Bộ trưởng về Hiệp định về các khía cạnh liên quan đến thương mại của quyền sở hữu trí tuệ (TRIPS); (2) Quyết định về tạm hoãn thu thuế thương mại điện tử và chương trình làm việc; và (3) Hiệp định về Trợ cấp thủy sản. Có thể thấy rằng, với những kết quả đã đạt được, thỏa thuận đã cho thấy các thành viên WTO có thể cùng nhau giải quyết các vấn đề chung của toàn cầu, củng cố lại tầm quan trọng của thể chế này.

Về trợ cấp thủy sản

Trợ cấp thủy sản là vấn đề khó thảo luận nhất, và cũng là một phần lý do khiến Hội nghị Bộ trưởng WTO lần này kéo dài thêm 02 ngày so với dự kiến. Việc đạt được thỏa thuận về vấn đề này được coi như thành công lớn sau rất nhiều cuộc đàm phán liên quan mà không thể đi đến kết luận kéo dài suốt nhiều năm.

Hiệp định về Trợ cấp thủy sản là Hiệp định đầu tiên của WTO đặt tính bền vững về môi trường làm cốt lõi, trong đó quy định những quy tắc toàn cầu mới nhằm hạn chế các khoản trợ cấp bất lợi với môi trường và bảo vệ nguồn cá toàn cầu. Theo WTO, các nước trên thế giới chi khoảng 14 tỷ USD đến 54 tỷ USD mỗi năm để trợ cấp cho hoạt động đánh bắt cá. Khoản tiền này cho phép nhiều đội tàu đánh cá hoạt động lâu hơn và xa hơn trên biển, gây thiệt hại cho sinh vật biển, do đó cần có mức kiểm soát các khoản trợ cấp này một cách hợp lý để bảo vệ nguồn tài nguyên thiên nhiên đang giảm dần này.

Sau nhiều nỗ lực đàm phán không ngừng nghỉ, các thành viên WTO cuối cùng đã đạt được thỏa thuận cấm trợ cấp cho hoạt động đánh bắt cá bất hợp pháp, không báo cáo và không được kiểm soát (IUU). Riêng các quốc gia đang và kém phát triển sẽ được miễn trừ lệnh cấm nói trên trong thời gian chuyển tiếp 02 năm, nhưng chỉ được áp dụng trong vùng đặc quyền kinh tế của các quốc gia được miễn trừ.

Ứng phó với đại dịch của WTO, bao gồm quyền sở hữu trí tuệ đối với vắc xin COVID-19

Bài học từ đại dịch COVID-19 đã thúc đẩy các thành viên WTO thông qua Tuyên bố về Ứng phó của WTO đối với đại dịch COVID-19 và chuẩn bị cho những đại dịch có thể xảy đến trong tương lai. Trong đó, cam kết nổi bật nhất là loại bỏ một số yêu cầu nhất định trong Hiệp định TRIPS để hỗ trợ tạo thuận lợi cho việc sản xuất vắc xin COVID-19. Cụ thể, các Bộ trưởng thương mại WTO đã đồng thuận quyết định xóa bỏ quyền sở hữu trí tuệ vắc xin COVID-19 trong vòng 5 năm. Theo Tổng giám đốc WTO, quyết định này sẽ góp phần làm giảm sự tập trung về nguồn cung ứng, đa dạng hóa năng lực sản xuất vắc xin ở nhiều quốc gia trên thế giới hơn nhằm đảm bảo nguồn cung sẽ không bị gián đoạn bởi các đại dịch có thể xảy ra trong tương lai.

Đây từng là vấn đề gây chia rẽ WTO trong suốt 2 năm qua vì vấp phải sự phản đối quyết liệt từ các quốc gia hàng đầu về dược phẩm như Anh hay Thụy Sĩ. Bởi lẽ, các công ty dược phẩm lớn trên thế giới cho rằng cam kết nói trên sẽ tạo tiền lệ làm giảm bớt động lực của hoạt động đầu tư và nghiên cứu sáng tạo, đồng thời nhận định cam kết này đã lỗi thời vì thế giới hiện đang dư thừa vắc xin COVID-19. Chính vì vậy, việc thông qua Tuyên bố này được cho là một thành công lớn tại Hội nghị MC12.

Về an ninh lương thực

Với gói kết quả MC12 về nông nghiệp (bao gồm Tuyên bố của các Bộ trưởng về ứng phó khẩn cấp đối với bất ổn an ninh lương thực và Quyết định của các Bộ trưởng về miễn trừ việc mua thực phẩm của Chương trình Lương thực Thế giới (WFP) khỏi các lệnh cấm hoặc hạn chế xuất khẩu), WTO đã cho thấy hành động kịp thời của mình để giải quyết tình trạng thiếu lương thực, tăng giá lương thực, đồng thời đảm bảo nguồn viện trợ lương thực khẩn cấp cho người dân ở những vùng bị ảnh hưởng nặng nề.

Cụ thể, Tuyên bố nhấn mạnh cam kết về các bước đi cụ thể của WTO nhằm tạo thuận lợi thương mại trong ngành lương thực, đóng vai trò quan trọng trong việc cải thiện an ninh lương thực toàn cầu. Đồng thời, WTO cũng khẳng định tầm quan trọng của việc không áp đặt các lệnh cấm hoặc hạn chế xuất khẩu đối với thương mại nông sản theo cách thức không phù hợp với quy tắc của WTO. Về phần quyết định tạo thuận lợi cho hoạt động lương thực do WFP triển khai sẽ góp phần đảm bảo việc cứu trợ lương thực kịp thời đến những người dân bị ảnh hưởng nhiều nhất.

Về thương mại điện tử

Các thành viên WTO đã nhất trí duy trì thông lệ hiện tại là không áp thuế đối với các giao dịch truyền tải điện tử và tăng cường thảo luận giữa các thành viên về vấn đề này. Thỏa thuận hoãn áp thuế này sẽ có hiệu lực cho đến khi Hội nghị Bộ trưởng WTO lần thứ 13 được tổ chức, dự kiến vào cuối năm 2023 hoặc nếu Hội nghị không diễn ra đúng kế hoạch, thỏa thuận hoãn áp thuế truyền tải điện tử sẽ hết hiệu lực vào tháng 3/2024.

Về cải cách WTO

Các thành viên WTO đã đồng ý tiến hành rà soát toàn diện các chức năng của WTO để đảm bảo tổ chức có khả năng ứng phó hiệu quả hơn với những thách thức mà hệ thống thương mại toàn cầu đang phải đối mặt.

Ngoài ra, các Bộ trưởng cũng nhất trí đàm phán về việc giải quyết những vướng mắc liên quan đến hệ thống giải quyết tranh chấp (DSB) của WTO nhằm đảm bảo một hệ thống hoạt động đầy đủ trước năm 2024. Quyết định này bắt nguồn từ tình trạng hoạt động của Cơ quan phúc thẩm (AB) thuộc Cơ quan giải quyết tranh chấp (DSB) của WTO bị đình trệ từ tháng 12/2019 do không đủ số lượng thành viên theo quy định. Mặc dù đã sử dụng cơ chế trọng tài phúc thẩm tạm thời (MIPA) để thay thế AB nhưng số lượng vụ việc sử dụng cơ chế tạm thời này vẫn còn hạn chế. Do đó, phần lớn các nước thành viên đều bày tỏ quan điểm ủng hộ việc khôi phục lại hoạt động của AB và DSB. Đây có thể coi là một tín hiệu tích cực cho thấy quyết tâm cải tổ WTO của các nước thành viên của tổ chức này.

Hội nghị Bộ trưởng WTO bao gồm các Bộ trưởng thương mại – kinh tế đại diện cho tất cả các nước thành viên, có thẩm quyền cao nhất, được diễn ra 2 năm 1 lần để quyết định những vấn đề quan trọng của WTO. Hội nghị Bộ trưởng WTO lần thứ 12 (MC12) lần này là cuộc họp đầu tiên của các bộ trưởng thương mại trong gần 5 năm sau 2 lần bị hoãn do đại dịch COVID-19.

Doanh nghiệp có thể tìm hiểu chi tiết về WTO bao gồm các Hiệp định cơ bản, các đàm phán đang diễn ra cũng như cơ chế giải quyết tranh chấp trong WTO... tại trang web của Trung tâm WTO và Hội nhập – VCCI theo đường link: <https://trungtamwto.vn/wto>